

بسم الله الرحمن الرحيم

والحمد لله القاصم الجبارين

اندیشکده قرار

تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها یکی از اهداف اصلی مقاومت است. فهمیدن این فرصتی که در دل تهدیدها نهفته است، نیاز به مطالعاتی علمی، روش‌مند و در عین حال هدفمند و با دغدغه دارد. مطالعاتی ساختاریافته که به دنبال رسیدن به هدفی مشخص در میدان باشد، از پرداختن بیش از اندازه به کلیات و تحلیل‌های بدون مستندات دقیق اجتناب کند، محدودیت‌های میدانی را بشناسد و از اطناب آکادمیک اجتناب کند. اندیشکده قرار تلاش دارد این نیاز حیاتی جبهه مقاومت را برطرف سازد و به محلی برای همگرایی مطالعات ساختاریافته و هدفمند در زمینه مقاومت و استعمار در منطقه غرب آسیا تبدیل شود.

افت بی سابقه دانشگاه‌های اسرائیل در رتبه‌بندی‌های علمی:

افول تولید علم در اسرائیل چه پیامدهایی خواهد داشت؟

رتبه‌بندی‌های جهانی دانشگاهی، به‌ویژه در حوزه‌های علم و فناوری، صرفاً معیارهایی برای ارزیابی کیفی عملکرد مراکز علمی نیستند، بلکه شاخص‌های حیاتی برای سنجش نفوذ بین‌المللی، قدرت نرم و مزیت رقابتی یک کشور به شمار می‌روند. اسرائیل به طور معمول جایگاه برجسته‌ای در این عرصه داشته و نهادهای علمی آن همواره در میان برترین‌های جهان قرار گرفته‌اند.

اما داده‌های اخیر زنگ خطری جدی را به صدا درآورده است. سقوط چشمگیر موسسه علوم و ایزمن، که به طور سنتی برترین موسسه علمی اسرائیل محسوب می‌شود، از فهرست ۱۰۰ موسسه برتر جهان در شاخص معتبر نیچر (Nature Index) برای سال ۲۰۲۵، رویدادی بی‌سابقه و نمادین است. این سقوط صرفاً یک آمار نگران‌کننده نیست، بلکه نشانه‌ای از یک بحران عمیق‌تر و چندوجهی است که بخش دانشگاهی و تحقیقاتی اسرائیل را در بر گرفته و آینده آن را به عنوان یک قطب علمی جهانی با چالش مواجه کرده است. برای درک ابعاد این بحران، ابتدا باید به بررسی دقیق‌تر داده‌های این سقوط بپردازیم.

تحلیل داده‌های شاخص نیچر

شاخص نیچر که توسط نشریه معتبر علمی Nature منتشر می‌شود، به عنوان یک معیار کلیدی و معتبر جهانی برای سنجش خروجی‌های تحقیقاتی باکیفیت شناخته می‌شود. این شاخص بر اساس مشارکت نویسندگان در مقالات منتشرشده در ۱۴۵ مجله علمی پیشرو در جهان محاسبه می‌شود و به همین دلیل، به سرعت به تغییرات در حجم و کیفیت تولیدات علمی واکنش نشان می‌دهد. داده‌های سال ۲۰۲۵ افول گسترده‌ای را در میان نهادهای علمی اسرائیل به تصویر می‌کشد که در جدول زیر به طور خلاصه ارائه شده است.

نام موسسه	تغییر رتبه در سال ۲۰۲۵ (نسبت به سال قبل)
موسسه علوم و ایزمن	سقوط از رتبه ۷۵ به ۱۱۱ (در میان مؤسسات دانشگاهی)
دانشگاه عبری اورشلیم	سقوط از رتبه ۱۱۹ به ۱۴۴
دانشگاه تخنیون	سقوط از رتبه ۱۷۸ به ۱۹۴
دانشگاه بن‌گوریون	سقوط از رتبه ۲۹۶ به ۳۰۱

در این میان، ثبات نسبی و صعود جزئی دانشگاه تل‌آویو از رتبه ۱۵۴ به ۱۵۲، یک استثنا است که البته روند نزولی کلی را تغییر نمی‌دهد. این اعداد و ارقام، که پایین‌ترین جایگاه موسسه وایزمن از زمان راه‌اندازی این شاخص در سال ۲۰۱۴ را نشان می‌دهد، خود معلول جنگ‌ها و شرایط امنیتی و ژئوپلیتیکی هستند که در یک سال گذشته جامعه علمی اسرائیل را به شدت تحت تأثیر قرار داده‌اند.

رویدادهای امنیتی و نظامی اخیر، بحرانی را که به صورت پنهان در جامعه علمی اسرائیل در حال شکل‌گیری بود، تسریع کرده و به سطح آورده است. این رویدادها از دو جهت اصلی بر نهادهای تحقیقاتی اسرائیل فشار وارد کرده‌اند: ضربات مستقیم به زیرساخت‌ها و تشدید انزوای بین‌المللی.

ضربات مستقیم به زیرساخت‌های تحقیقاتی

حملات موشکی ایران به پردیس موسسه وایزمن در شهر رخوت، آسیب‌های فیزیکی بی‌سابقه‌ای را به این مرکز تحقیقاتی وارد کرد. مقیاس تخریب، که در گزارش‌های رسمی نیز به آن اشاره شده، بسیار گسترده است:

- تخریب کامل دو ساختمان تحقیقاتی
- آسیب به ۱۱۲ سازه مختلف، شامل ۶۰ آزمایشگاه و ۵۲ واحد مسکونی متعلق به کارکنان و دانشجویان^۱
- فلج شدن حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد از کل فعالیت‌های تحقیقاتی موسسه^۲

این آسیب‌ها نه تنها باعث اختلال فوری در پروژه‌ها شد، بلکه نواقص سیستمی موجود در نظامات بیمه‌ای اسرائیل نیز به مانعی در برابر بازسازی این زیرساخت‌های پژوهشی تبدیل شده است. به گفته پروفیسور آلون چن (Alon Chen)، رئیس موسسه وایزمن، غرامت مالیات بر دارایی بر اساس ارزش استهلاکی محاسبه می‌شود، نه هزینه واقعی جایگزینی. او توضیح می‌دهد: «اگر ما پنج سال پیش یک میکروسکوپ را به قیمت یک میلیون دلار خریده باشیم، ارزش واقعی غرامت آن تنها ۲۰۰ هزار دلار است، درحالی‌که خرید یک میکروسکوپ جدید امروز حدود ۱.۵ میلیون دلار هزینه دارد.» این شکاف مالی، بازسازی و بازگشت به ظرفیت کامل را تقریباً غیرممکن می‌سازد.^۳

^۱ <https://www.ynetnews.com/magazine/article/rjksvzhngl>

^۲ https://www.ynetnews.com/health_science/article/sk-hvdgvee

^۳ <https://www.ynetnews.com/article/rkhabsf4wg#:~:text=%E2%80%9CIf%20we%20bought%20a%20microscope%20for%20a%20scientist%20five%20years%20ago%20for%20%24%1%2E%28%20AFmillion%2C%20the%20real%20compensation%20valu>

تشديد تحريم‌هاي دانشگاهي در پي نسل‌کشي در غزه

عمليات «طوفان الاقصي» و جنگ متعاقب آن در غزه، به انزوای فزاينده بين‌المللي اسرائيل در تمامی سطوح، از جمله عرصه آکادميک، دامن زده است. اين انزوا به شکل‌هاي مختلفی خود را نشان داده است:

- تشديد تحريم دانشگاهي بين‌المللي: کمپين گسترده‌تر بايکوت، عدم سرمايه‌گذاري و تحريم (BDS) با تمرکز بيشتر بر نهادهاي دانشگاهي اسرائيل فعال شده و همکاري‌هاي بين‌المللي را محدود کرده است.
- لغو رويدادهاي علمي: بسياري از کنفرانس‌هاي بين‌المللي که قرار بود در اسرائيل برگزار شوند، لغو شده‌اند.
- کاهش تعاملات بين‌المللي: دعوت از دانشمندان اسرائيلي براي شرکت در رويدادها و سمينارهاي علمي در خارج از کشور به شکل محسوسي کاهش يافته است.

گزارش‌ها نشان مي‌دهد که اين وضعيت به طور خاص محققان رشته‌هاي علوم انساني و اجتماعي را تحت تأثير قرار داده و آن‌ها را به طور فزاينده‌اي از فرصت‌هاي همکاري بين‌المللي محروم کرده است. شوک ناشي از جنگ در غزه، با وارد شدن بر بستري از چالش‌هاي ساختاري بلندمدت، موجب شده است فرسايش جايگاه علمي اسرائيل از درون تسريع شود.

فرسايش اجتماعي و فشارهاي داخلي

بحران کنوني در جامعه علمي اسرائيل تنها نتيجه رويدادهاي اخير نيست، بلکه ريشه در روندهاي منفي بلندمدتي دارد که طی یک دهه گذشته، توان رقابتي اين بخش را به تدريج تضعيف کرده است.

۱. کاهش سرمايه‌گذاري دولتي: بر اساس گزارش آکادمي ملي علوم اسرائيل، سرمايه‌گذاري دولتي در تحقيقات دانشگاهي بين سال‌هاي ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳ به ميزان ۴ درصد کاهش يافته است. اين در حالي است که در همين بازه زماني، اکثر کشورهای عضو سازمان همکاري و توسعه اقتصادي (OECD) سرمايه‌گذاري خود را در اين حوزه به طور متوسط ۲۰ درصد افزايش داده‌اند. اين شکاف سرمايه‌گذاري، توانايي مؤسسات اسرائيلي براي رقابت در سطح جهاني را تحليل برده است.
۲. تعليق بودجه‌هاي بين‌المللي: برنامه‌هاي بين‌المللي مانند Horizon Europe اتحاديه اروپا، به عنوان يکي از منابع اصلي حمايت مالي از پروژه‌هاي تحقيقاتي در اسرائيل عمل مي‌کردند. فضاي

سیاسی کنونی و تحریم‌های فزاینده، این شریان حیاتی مالی را به خطر انداخته و محققان را با کمبود بودجه مواجه کرده است.

۳. فرار مغزها و انزوای نخبگان: پدیده «فرار مغزها» به یک روند رو به رشد تبدیل شده است. دانشمندان و محققان اسرائیلی به دلیل فضای ناامن و محدودیت فرصت‌ها، به دنبال موقعیت‌های بهتر در خارج از اسرائیل هستند. همزمان، دانشگاه‌ها برای جذب استعداد‌های بین‌المللی یا حتی حفظ نخبگان داخلی با چالش‌های جدی روبرو شده‌اند.

۴. تخریب وجهه آکادمیک: انزوای سیاسی به سرعت به انزوای علمی تبدیل شده است. این وضعیت به بهترین شکل در اظهارات پروفسور دیوید هارل، رئیس آکادمی ملی علوم اسرائیل، خلاصه می‌شود که می‌گوید: «اسرائیل در محافل دانشگاهی به یک کشور منفور تبدیل شده است.»

این عوامل ساختاری ترکیبی بحران‌زا را ایجاد کرده‌اند که پیامدهای راهبردی عمیقی برای آینده اسرائیل به همراه دارد.

پیامدهای کلان افت علمی اسرائیل

افول جایگاه علمی اسرائیل فراتر از یک مسئله دانشگاهی است و پیامدهای مستقیمی برای اقتصاد، امنیت ملی و جایگاه بین‌المللی آن دارد. این بحران می‌تواند آینده اسرائیل را از جنبه‌های مختلفی تحت تأثیر قرار دهد.

- آسیب به مزیت رقابتی و تهدید امنیت ملی: اقتصاد اسرائیل به شدت به نوآوری و فناوری وابسته است. مهم‌تر از آن، دکتترین امنیت ملی و برتری کیفی نظامی اسرائیل اساساً بر پایه یک بخش تحقیق و توسعه داخلی برتر بنا شده است. تضعیف نهادهای تحقیقاتی که موتور محرک این دو حوزه بوده‌اند، نه تنها به برند ملی و مزیت رقابتی اسرائیل در سطح جهانی آسیب می‌زند، بلکه یک تهدید مستقیم و بلندمدت برای برتری نظامی و قابلیت‌های دفاعی آن محسوب می‌شود.

- تشدید بحران مشروعیت: انزوای آکادمیک به انزوای سیاسی گسترده‌تر دامن می‌زند. وقتی جامعه علمی جهانی به یک کشور پشت می‌کند، مشروعیت بین‌المللی آن نیز بیش از پیش متزلزل می‌شود و این امر می‌تواند به تضعیف جایگاه اسرائیل در سازمان‌های بین‌المللی و روابط دوجانبه منجر شود.

- تخریب چشم‌انداز آینده: هشدارهای متعدد کارشناسان نشان می‌دهد که ادامه این روند می‌تواند عواقب جبران‌ناپذیری برای آینده تحقیقات علمی در اسرائیل داشته باشد. از دست دادن یک نسل از محققان و قطع ارتباط با جامعه علمی جهانی، آسیبی است که جبران آن سال‌ها زمان خواهد برد.

با توجه به فشارهای فزاینده داخلی و خارجی، نه تنها توقف این روند نزولی دشوار به نظر می‌رسد، بلکه فرصت و فضا برای تضعیف بیشتر جایگاه علمی اسرائیل همچنان وجود دارد. بحران کنونی صرفاً یک افت آماری

نیست؛ این یک چالش وجودی برای آینده اسرائیل است که همواره خود را «یک مرکز پیشرو در علم و فناوری جهانی» نشان داده است.